Menno Tamminga: Nederland was cost-cutter Musk 15 jaar voor, maar pakte niet door. Tijd voor een herstart

Posted on 25 februari 2025 by Menno Tamminga

Is *trillion dollar cost-cutter* Elon Musk een typisch Amerikaans fenomeen, categorie Hollywood en Disneyland? Of was politiek Den Haag hem vijftien jaar voor? Klinkt vreemd, maar toch…

Tesla-oprichter Musk, tevens rijkste man op aarde, wil in opdracht van president Donald Trump voor twee *trillion* (twee duizend miljard) dollar federale uitgaven schrappen. Dat is ongeveer 30 procent. Hoe? Snel bewegen en niet bang zijn om dingen te breken. De techmiljardairs in de 'hofhouding' van Trump zijn geen miljardair geworden met voorstellen in commissies, consensus zoeken en advies vragen over de uitvoering.

20 procent schrappen

Musk is wel Amerikaans in zijn branie, maar niet in zijn doel. Want we vergeten snel. Eind 2009, toen de economie in de kredietcrisis afknapte en de rijksbegroting dreigde te ontsporen, besloot het kabinet-Balkenende/Bos tot een krasse opdracht aan hun ambtenaren. Twintig ambtelijke werkgroepen moesten besparingen in kaart brengen voor minimaal 20 procent van de bestaande uitgaven. Van energie en klimaat tot werkloosheid, toeslagen en curatieve zorg.

De besparingsagenda heette de Brede Heroverwegingen. De agenda is nooit structureel uitgevoerd. Het kabinet viel. Nieuwe verkiezingen. Het eerste kabinet-Rutte trad aan. Wél bezuinigingen, maar ook lastenverhogingen.

Snel door naar nu. Wat ligt er gezien de tijdgeest niet meer voor de hand dan de uitkomsten van 2010 te actualiseren, het net wijder uit te gooien en actie te ondernemen? Minister Reinette Klaver (Buitenlandse Handel en Ontwikkelingshulp, PVV) is al begonnen en schrapt vanaf 2027 bijna een derde (2,4 miljard euro) van haar begrotingsuitgaven.

Laten minister Eelco Heinen van Financiën (VVD) en minister-president Dick Schoof het karwei van hun voorgangers Balkenende en Bos afmaken. Besparingen scheppen ruimte voor belastingverlagingen. Tweede reden: Heinen en Schoof worden in steeds stroperiger onderhandelingen gezogen over de zogeheten voorjaarsnota. Dat is de actualisatie van de uitvoering van de Miljoenennota 2025 en het raamwerk voor de begroting 2026.

De tegenvallers én de verlangens voor extra uitgaven stapelen zich inmiddels op. Maar onzeker is of er genoeg economische groei en genoeg meevallers tegenover staan om binnen de begrotingsafspraken te blijven. Als het tekort de grens van 3 procent van de economische productie (bbp) bereikt, dan moet er worden bezuinigd. Nederland wil niet op het Europese ‘strafbankje’ voor begrotingszondaren.

Geen visie

Tot nu toe heeft het kabinet geen coherente visie op de begrotingspolitiek ontvouwd. Opportunistische maatregelen zetten de toon of laten op zich wachten,

zoals de beoogde reductie van rijksambtenaren met 22 procent.

Daarom is actualisatie van de brede heroverwegingsoperatie met zijn 20 procent uitgavenreductiedoel een welkome exercitie. Dat telt nu op de begroting tot 90 miljard euro. Ambtenaren brengen de varianten in kaart. Ze schetsen ook de gevolgen, niet alleen bespaard geld, maar bijvoorbeeld ook de consequenties omdat burgers bij bezuinigingen hun gedrag kunnen veranderen. Voorbeeld uit een van de heroverwegingen in 2010: als de subsidie voor kinderopvang wordt afgeschaft, moet je niet raar opkijken dat moeders minder gaan werken. Want waarom het verdiende extra geld meteen overmaken naar de kinderopvang? Gevolg: meer werkloosheid, niet minder.

Wie nu door de varianten bladert, leest dat de stand van de economie en van de rijksbegroting wezenlijk anders is. Toen stonden malaise en oplopende werkloosheid centraal. Nu geeft de overspannen arbeidsmarkt hoofdpijn.

Ook valt op hoe lang het duurt, voordat een variant van een ambtelijke werkgroep beleid wordt. Neem de werkgroep Energie en Klimaat. Een van de varianten was: Nederland conformeert zich aan de Europese doelstellingen voor klimaat en duurzaamheid en zet er geen eigen nationaal beleid bovenop. Scheelt structureel 1,9 miljard euro. Inmiddels wil het kabinet-Schoof geen nationale 'koppen' boven op Europees beleid.

Toeslagen aanpakken

Drie andere thema's zijn ook nog steeds de moeite waard. Vooral omdat ze zulke hardnekkige problemen blijven veroorzaken. De eerste gaat over toeslagen: huur, zorg, kinderopvang en kindgebonden budget.

Achtereenvolgende kabinetten zijn er niet in geslaagd deze toeslagen te stroomlijnen, te vereenvoudigen of af te schaffen. In één van de varianten stelt de brede heroverwegingswerkgroep voor om bij deze toeslagen naast de inkomenstoets ook een vermogenstoets toe te passen. De huurtoeslag kende dat criterium al. Wie genoeg vermogen heeft, spreekt zijn eigen geld maar aan, niet de staatskas. Potentiële besparing toen: 1,1 miljard euro. Was voor mij een *eye opener*. Terzijde: wie een vermogen van 141.896 euro heeft, krijgt wél zorgtoeslag.

Tweede thema: de gezondheidszorg. De zorg in brede zin (inclusief geestelijke en ouderenzorg) is de grootste uitgavenpost van de rijksoverheid. Een van de varianten stelt een hogere eigen bijdrage voor. Daarover schrijft de werkgroep mooie woorden. Eigen verantwoordelijkheid, kostenbewustzijn en behulpzaam bij de keuze van zorgaanbieder. Maar… het gaat per saldo om het geld. Alles wat u en ik via de huisarts (voorstel toen: 5 euro per consult) en hoger eigen risico (voorstel toen: 775 euro) zelf betalen, kan de overheid besparen.

Het kabinet-Schoof heeft precies de tegenovergestelde oplossing gekozen. Minder eigen risico. Weg besparing. Pech voor minister Heinen.

Schrap de automatische ontslagleeftijd

Als derde thema een vooruitblik. De brede heroverwegingen proberen miljarden te besparen door de werkloosheidsuitkeringen te beperken. Dat was toen. Nu doet het tekort aan arbeidskrachten pijn.

Een oplossing lacht ons tegemoet. Kijk naar de over anderhalve week 68-jarige minister-president. Schrap de automatische ontslagleeftijd bij AOW (nu 67) uit cao's. Maak het meer werknemers gemakkelijk om door te werken en stop leeftijdsdiscriminatie door werkgevers. Meer werkenden, meer economische groei, een heroverweging met toekomst.

Menno Tamminga *is economisch columnist van Wynia's Week. Eerder was hij redacteur en columnist van Het Financieele Dagblad en van NRC Handelsblad.*

Wynia's Week *verschijnt drie keer per week,* ***156 keer per jaar****, met even onafhankelijke als broodnodige artikelen en columns, video's en podcasts. U maakt dat samen met de andere donateurs mogelijk. Doet u mee?* ***Kijk HIER.*** *Hartelijk dank!*